

Мугалимдердин Август кеңешмесине карата Кыргыз адабиятын окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептерде

Көп маданияттуу, көп улуттуу өлкө болгон Кыргызстан – келечекте стабилдүү, этникалык араздашууларсыз, цивилидүү мамлекет болушу үчүн азыркы мектеп окуучуларынын толеранттуулугу, башка улуттардын менталитетин, салтын жана өз ара бири-бирин түшүнө билүүсү өзгөчө чоң мааниге ээ.

Кыргызстандын аймагында мамлекеттик тил катары кыргыз тили улуттарды бирин-бири менен жакындаштыруунун, өз ара пикир алышып, түшүнүшүүнүн тили болушу керек, тилекке каршы, орус, өзбек, тажик, уйгур, дунган ж.б. улуттагы мекендештерибиз баары эле мамлекетибиздин символдорунун бири болгон кыргыз тилин талаптагыдай деңгээлде өздөштүргөн деп айтууга азыркы этапта мүмкүн эмес. Мамлекеттик тилди жеткиликтүү өздөштүрө албай жаткандыгыбыздын көп себептеринин бири – окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз тилин окутуунун жогорку деңгээлде жүргүзүлбөй жатышы менен да түшүндүрүлөт. Ал эми ошол кыргыз тилин үйрөтүүчү негизги предмет – кыргыз адабияты.

Адабият – элдин автопортети, улуттун энциклопедиясы. Дал ошол адабият аркылуу окутуу мамлекеттик эмес тилде жүргүзүлгөн мектептердин улан-кыздары жергиликтүү элдин салтын, маданиятын, психологиясын, тарыхын, социалдык абалын, элдик ишенимдерин ж.б. улуттук белгилерин үйрөнөт. Эң негизгиси, дал ушул сабакта мамлекеттик тилди практика жүзүндө колдонуу көндүмдөрүнө, анын ичинде тилдик-байланыштык компетенттүүлүгүнө ээ болушат.

Элди этномаданий феномен катары таанып билүү, ошол этникалык өзгөчөлүктүү улут катары кыргыздарды түшүнүү да ушул кыргыз адабияты предметинде жогорку деңгээлде ишке ашырууга мүмкүнчүлүк түзүп берет.

Кыргыз адабияты бул – улуу “Манас” дастаны, анын ичинде руханий-тилдик чоң казына катылган. Кыргыз адабияты бул – төкмөлөр чыгармачылыгы. Кыргыз адабияты бул – 20-кылымдагы дүйнөлүк адабияттын залкар өкүлү Чыңгыз Айтматов. Демек, орус, тажик, өзбек тилинде билим алып жаткан окуучулар дүйнөлүк адабияттагы кайталангыс үч феноменди – “Манасты”, төкмөчүлүктү, Ч.Айтматовду кыргыз тилинде окуп-үйрөнүү бактысына туш болот.

Аталган предметти орус, өзбек жана тажик мектептеринде окутууда мугалим бардык элдердин адабиятынын эстетикалык, таалим-тарбиялык, таанытуучулук функциялары бирдей экендигин эске алып, бардык элдердин фольклорунун өз ара байланышын, тематикалык түрдүүлүгүн, мазмундук жалпылыктарын балдарга жеткиликтүү түшүндүрүп, профессионалдык адабияттын тематикаларынын окшоштугу, каармандардын типтүүлүгүн үйрөтүүгө да басым жасашы зарыл.

Окутуу орус, тажик, өзбек тилинде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз адабияты боюнча окуу китептеринин туруктуу эместиги, методикалык

колдонмолордун жоктугу, адистердин жетишсиздиги, мугалимдердин тажрыйбаларынын үйрөнүлбөгөндүгү жана жайынтыкталбагандыгы ж.б. проблемалар азыркы Кыргызстандын билим берүү тармагынын олуттуу өксүктөрү экендигин моюнга алабыз. Мына ушул багытта Мугалимдердин Август кеңешмесинде кеңири пикир алышуулар жүргүзүлөт деп ойлойбуз.

Август кеңешмелеринин талкууларына коюлуучу башкы проблемалар төмөнкүдөй багыттарда болууга тийиш:

- окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз адабияты предметинин стандарты, программалары, окуу китептери: абалы, проблемалары, өркүндөтүүнүн жолдору;

- Кыргызстанда мамлекеттик тилди өркүндөтүү боюнча программаларды ишке ашырууга кыргыз адабиятын окуп үйрөнүүнү мааниси;

- кыргыз адабиятын орус класстарында орус, өзбек класстарында өзбек, тажик класстарында тажик адабияты менен интеграциялап окутуунун технологиялары;

- окутуу мамлекеттик тилде жүргүзүлбөгөн мектептерде кыргыз адабиятын окутуунун жалпы жана жеке (орус, өзбек, тажик мектептери боюнча) өзгөчөлүктөрү;

- окутуу орус, өзбек, тажик мектептеринде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабиятын окутуу аркылуу окуучулардын этнолингвистикалык компетентүүлүктөрүн өнүктүрүү;

- окутуу орус, өзбек, тажик мектептеринде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабиятын окутуу аркылуу окуучулардын этномаданий компетентүүлүктөрүн калыптандыруу;

- кыргыз адабияты сабагындагы жазуу иштери, сөздүк жумуштары;

- окуучулардын лексикалык минимумунун деңгээлине жараша адабий текстти үйрөтүүнүн жолдорун эске алуу;

- адабий текстти окуу жана түшүнүү ыкмаларына жараша эпизоддорду, идеяларды, образдарды, сөздөрдү түшүнүп, талдап үйрөнүү жолдору;

- окутуу кыргыз эмес тилдерде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз адабияты мугалимдеринин иш тажрыйбалары жана аларды жайылтуунун жолдору;

- кыргыз адабиятынын материалдары аркылуу достукка, ынтымакка, улуттук биримдикке, Ата Журтту сүйүүгө тарбиялоонун, «Кыргызстан – менин мекеним» деген идеяны сиңдирүүнүн жолдорун биргелешип издөө;

- окутуу орус, өзбек, тажик мектептеринде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабиятын сабагын инновациялоонун маселелери;

- окуу техникасын текшерүү;

- текстти жаттатуу аркылуу окуучулардын тил жатыктыруусун өстүрүү;

- класстан тышкаркы окууну, өз алдынча окууну уюштуруу жолдору ж.б.

Окутуу **орус тилинде жүргүзүлгөн** мектептер (класстар) үчүн педагогика илимдеринин доктору, профессор Абдыкерим Муратовдун жетекчилигинде түзүлгөн программа өткөн окуу жылында колдонууга сунушталды. Ал нормативдик документ 2009-жылы “Аят” басмасынан, 2011-жылы Кыргыз

билим берүү академиясынан чыгарылган. Мына ошол программа өркүндөтүлүп, Кыргыз билим берүү академиясынын Окумуштуулар кеңешинде жактырылып, колдонууга берилди. Дал ушул 2014-жылы Кыргыз билим берүү академиясынан басылган программа гана негизги программа болуп эсептелет, окуу китептери жана окуучулар үчүн ар кандай сынак тапшырмалары ушул нормативдик документтин негизинде даярдалат. Бул программанын негизинде сынакка коюлган окуу китептери чыгып жатат. Өткөн окуу жылында 5-класстар үчүн окуу китеп колдонулду.

Бирок ошол эле кезде башка дагы альтернативдүү окуу программалары жана окуу китептери колдонула берет. Айрым мектептер «Себат» кыргыз-түрк лицейлеринин окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн класстары үчүн 7, 8, 9, 10, 11-класстарынын 2006-2011-жылдарда чыккан окуу китептерин, видеофильмдерин, компакт-дисктерин, колдонмо дептерлерин пайдаланып келет, алар да чынында сабагыңыздарды үзүрлүү кылууга жардам берет.

Окутуу **өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн** мектептер үчүн программа басылып, практикага сунуш кылынган, ал нормативдик документ бардык мектептерге жетти. Оштогу өзбек мектептерин окуу китептери менен камсыз кылуу боюнча борбор бир катар окуулуктарды чыгарды жана дагы да негизги жана альтернативдүү окуулуктарды чыгаруунун камында.

Окуу орус, өзбек жана тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин 5-11-класстары үчүн 2014-2015-окуу жылында сунуш кылынуучу “Кыргыз адабияты” окуу китептердин тизмеси

1. Окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-11- класстары үчүн сунуш кылынуучу окуу китептери:

к/ №	Окуу китептин аталышы	классы	Автору	Чыккан жери жана жылы
1.	Кыргыз адабияты	5-класс	Мусаев А., Үсөналиев Т.	Бишкек, 2012
1.2	Кыргыз адабияты (сынакка коюлган)	5-класс	Муратов А.Ж. ж.б.	Бишкек, 2014
2.	Кыргыз адабияты	6-класс	Үсөналиев Т., Мусаев А.	Бишкек, 2006
3.	Кыргыз адабияты	7-класс	Оморова А. А., Султанбекова Б.	Бишкек, 2012
4.	Кыргыз адабияты	8-класс	Жаркынбаева М., Исакова Д.	Бишкек, 2012
5.	Кыргыз адабияты	9-класс	Оморова А., Досматова Д.	Бишкек, 2012
6.	Кыргыз адабияты	10-класс	Жээнтаева К., Исаева В.	Бишкек, 2012
7.	Кыргыз адабияты	11-класс	Ботбаева К., Исакова Д.	Бишкек, 2012

**2. Окутуу өзбек тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-11-класстары
үчүн сунуш кылынуучу окуу китептери:**

к/ №	Окуу китептин аталышы	классы	Автору	Чыккан жери жана жылы
1.	Кыргыз адабияты	5-класс	Момуналиев С.	Бишкек, 2004
2.	Кыргыз адабияты	6-класс	Момуналиев С.	Бишкек, 2008
3.	Кыргыз адабияты	7-класс	Момуналиев С.	Бишкек, 2012
4.	Кыргыз адабияты	8-класс	Момуналиев С.	Бишкек, 2012
5.	Кыргыз адабияты	9-класс	Момуналиев С.	Бишкек, 2012
6.	Кыргыз адабияты	10-класс	Момуналиев С., Акматов К.	Бишкек, 2015
7.	Кыргыз адабияты	11-класс	Момуналиев С., Акматов К.	Бишкек, 2015

Окутуу тажик тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-11-класстары “Кыргыз адабияты” окуу китептери даярдала электигине байланыштуу окутуу орус, өзбек тилдеринде жарык көргөн окуу китептери менен окуп турушса болот.

Өзбек, тажик мектептериндеги кыргыз адабияты предметинин мазмуну, программа, окуу китептери боюнча ой-сунуштар мугалимдердин кеңешмесинде кеңири талкууланып, алар түзүүчүлөргө, авторлорго, методисттерге жеткирилсе деген ойдобуз. Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабиятын үйрөтүүнүн проблемалары боюнча сунуштарыңыздар, пикирлериңиздер болсо, биз менен кабарлашыңыздар.

***Биздин адрес:
Бишкек шаары,Эркиндик гүлбагы–25,
Кыргыз билим берүү академиясы
т.: 62-23-71***

2. эл.почта: bashredaktor@mail.ru; aba.kq73@mail.ru